

Provinciale Staten van provincie Drenthe
t.a.v. mevrouw I.M. Rozema, griffier
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

21 april 2008

Referentie: HB/e0050225b/360111/JB/vg

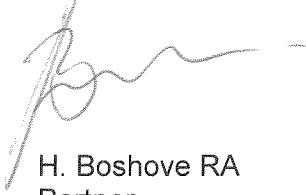
Onderwerp: accountantsverslag 2007

Geachte mevrouw Rozema,

Hierbij ontvangt u twee exemplaren van het accountantsverslag 2007 naar aanleiding van de controle van de jaarrekening 2007.

Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

H. Boshove RA
Partner

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE	
No.: 2008005216	
Ingek.:	23 APR 2008
AFDELING	SGF
TE BEH. DOOR:	
DWS:	G.AFD.:

Bijlagen

Dynamisch investeren*

Rapport van bevindingen 2007 voor
Provinciale Staten van de
provincie Drenthe

*Connectedthinking™

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Provinciale Staten van provincie Drenthe
T.a.v. mevrouw I.M. Rozema, griffier
Postbus 122
9400 AC ASSEN

**PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.**
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
Directe lijn (038) 4272604
Directe fax (038) 4272511
www.pwc.com/nl

8 april 2008

Referentie: HB/0050225a/13076601/JB/vg

Betreft: Rapport van bevindingen 2007

Geachte leden van Provinciale Staten,

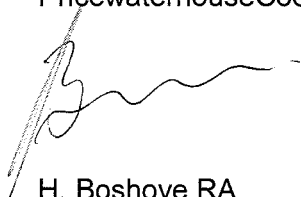
Wij hebben het genoegen ons accountantsverslag over het boekjaar 2007 aan u te presenteren. Dit verslag is uitgegeven conform het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) en vat onze voornaamste bevindingen samen.

In overeenstemming met de opdracht van Provinciale Staten, zoals uiteengezet in onze opdrachtbevestiging gedateerd 8 oktober 2007, hebben we de jaarrekening over het boekjaar 2007 gecontroleerd. Wij hebben een goedkeurende accountantsverklaring op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid afgegeven d.d. 8 april 2008 bij de door het college van Gedeputeerde Staten opgestelde jaarrekening 2007. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) en toont een eigen vermogen van € 204,6 mln., een balanstotaal van € 292,5 mln., een resultaat voor bestemming van € 27,8 mln. en een resultaat na bestemming van € 16,4 mln.

Als Provinciale Staten niet overgaat tot ongewijzigde vaststelling van de jaarrekening verzoeken wij u contact met ons op te nemen om verdere acties te bespreken. Een kopie van dit verslag hebben wij gezonden aan het college van Gedeputeerde Staten.

Graag maken wij van deze gelegenheid gebruik u, het college en de ambtelijke medewerkers te bedanken voor de prettige samenwerking en uw constructieve houding tijdens onze controle.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V

H. Boshove RA

Inhoudsopgave

1. De belangrijkste boodschappen – onze top 10	2
2. Accountantscontrole	3
U hebt ons de volgende opdracht verstrekt	3
Een goedkeurende accountantsverklaring	3
De volgende controlebevindingen zijn te melden	3
Beperkte tekortkomingen inzake SiSa	4
Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd	4
Wij hebben geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd	4
Er is voldaan aan de Wet Openbaarmaking uit Publieke Middelen gefinancierde Topinkomens (WOPT)	5
Uit onze controle zijn geen ongebruikelijke transacties gebleken	5
3. De interne beheersing is in ontwikkeling	6
Ons algemene beeld van de interne beheersing is voldoende om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen	6
Zijn er verbeteringen doorgevoerd?	6
Doelmatigheid: verantwoordelijkheid van GS en Rekenkamer	8
Risico's en (weerstands)vermogen beter met elkaar in verband gebracht	9
Wij hebben geen bijzonderheden ten aanzien van de geautomatiseerde systemen	9
4. Rechtmatigheid	10
In 2007 zijn verdere verbeteringen doorgevoerd ten aanzien van rechtmatigheid	10
Een goedkeurende accountantsverklaring in 2007	14
5. Verslaggevingsbevindingen	15
Het BBV is in 2007 aangepast, de waarderingsgrondslagen zijn hierop aangepast	15
Wij kunnen ons vinden in de door GS gemaakte schattingen	15
Het rekeningresultaat 2007 wordt sterk beïnvloed door een dividenduitkering en onderbestedingen	15
Reserves en voorzieningen zijn adequaat toegelicht	17
In enkele andere balansposten zitten bijzonderheden	19
Bijlage A: Aard van de opdracht en accountantsverklaring	20
Bijlage B: Single Information, Single Audit	23
Bijlage C: Aandachtspunten BCA	25

1. De belangrijkste boodschappen – onze top 10

In dit rapport is een aantal bevindingen en opmerkingen opgenomen waarvan wij het belangrijk vinden dat u er kennis van neemt. De belangrijkste zijn:

1. Op basis van de door ons uitgevoerde controle hebben wij een accountantsverklaring afgegeven met een goedkeurend oordeel inzake getrouwheid en rechtmatigheid.
2. Conform voorgaande jaren is de interne beheersing van een goed niveau. Binnen de organisatie wordt goed ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen en gesignaleerde aandachtspunten (ook vanuit onze accountantscontrole) worden veelal goed en tijdig opgepakt.
3. In de jaarverslaggeving is het afleggen van verantwoording over het gevoerde beleid van groot belang. Inzichtelijkheid en transparantie van de jaarverslaggeving van de provincie Drenthe is in 2007 sterk verbeterd ten opzichte van 2006 door verdere doorontwikkeling van het Planning en Control instrumentarium.
4. Met betrekking tot rechtmatigheid is sprake van een goede, procesmatige interne waarborging alsmede toetsing daarvan binnen provincie Drenthe.
5. De afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2^e bestuursrapportages van 2007 zijn omvangrijk, vooral door het ontvangen dividend Essent. Inzicht in en beheersing van uitgaven, ontvangsten en mutaties in reserves dient verbeterd te worden.
6. Door ontwikkelingen op het gebied van transparant aanbesteden en de uitwerking van de nieuwe aanbestedingswet bestaat het risico dat er tekortkomingen op het gebied van inkoop en aanbesteding kunnen ontstaan. Hierop dient in 2008 en 2009 nadere actie worden ondernomen.
7. Er is sprake van een landelijk onderzoek door het Ministerie van EZ naar Europese programma's. Op dit moment kan niet worden ingeschat door provincie Drenthe wat de consequenties van dit lopende onderzoek zullen zijn (landelijk/provincie Drenthe). Het risico op mogelijke (financiële) consequenties is toereikend toegelicht in de jaarverslaggeving.
8. Het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) is nieuw ingaande 2007. De landelijke uitvoering ligt voor een belangrijk deel bij DLG en DR (onderdelen van het Ministerie van LNV) op basis van externe mandatering per provincie. Aansturing van DLG/DR en het verkrijgen van verantwoordingsinformatie van DLG/DR heeft veel tijd gekost en heeft veel aanloopproblemen opgeleverd. Deze problemen hebben echter externe oorzaken en zijn landelijk van aard. Drenthe heeft tijdig de juiste actie ondernomen. Uitgaven, ontvangsten, verplichtingen en schulden zijn getrouw en rechtmatig in de jaarrekening 2007 opgenomen.
9. Landelijk moet door LNV aanvullende stappen worden gezet op het punt van beheersing, verantwoording en afstemming van de uitvoering van het ILG. Hierin moet provincie Drenthe ook actief participeren en haar AO/IC verbeteren. Dit onder meer om te voorkomen dat in komende jaren problemen optreden als Drenthe verantwoording moet afleggen over ILG. De eisen die door LNV gesteld worden aan verantwoording en controle zijn nog niet vastgesteld.
10. Single information – Single audit (SiSa) is in 2006 ingevoerd. Afzonderlijke verantwoording (door GS) en controle (door de accountant) is voor SiSa-regelingen komen te vervallen. Over de SiSa-regelingen wordt verantwoording afgelegd in de jaarrekening en onze accountantscontrole heeft ook direct betrekking op de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. Het aantal SiSa-regelingen is in 2007 sterk uitgebreid. De interne aansturing en beheersing van de SiSa-regelingen is adequaat geweest, provincie Drenthe heeft hierin veel tijd en energie geïnvesteerd. In 2007 is veel informatie van de ministeries pas in een laat moment beschikbaar gekomen. Dit heeft ook tijdens de jaarrekeningcontrole nog tot aanpassingen geleid. Onze verwachting is dat voor 2008 geen sterke uitbreiding meer zal plaatsvinden. Wij hebben GS geadviseerd om SiSa 2008 tijdig op te pakken om onduidelijkheden en onzekerheden vroegtijdig te kunnen signaleren en de interne processen/AO/IB hierop aan te passen. Inzake Jeugdzorg is sprake van een (beperkte) bevinding inzake de ouderbijdragen die gerapporteerd dienen te worden.

2. Accountantscontrole

U hebt ons de volgende opdracht verstrekt

In overeenstemming met de door u aan ons verstrekte opdracht, zoals vastgelegd in het door u vastgestelde controleprotocol en normenkader d.d. 14 november 2007 (inclusief aanpassingen door GS per 19 februari 2008 in verband met ILG) hebben wij de jaarrekening 2007 van provincie Drenthe gecontroleerd. Voor de reikwijdte van onze werkzaamheden verwijzen wij naar bijlage A. In deze bijlage vindt u ook de gehele tekst van onze accountantsverklaring.

Een goedkeurende accountantsverklaring

Onder voorbehoud dat u de door het college opgestelde jaarrekening 2007 ongewijzigd vaststelt hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven ten aanzien van het aspect getrouwheid en het aspect rechtmatigheid. Deze verklaring is gedateerd 8 april 2008, de datum waarop wij onze controle hebben afgerond.

De volgende controlebevindingen zijn te melden

Voor onze controlewerkzaamheden hanteren wij de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in uw controleprotocol. Hierin is opgenomen dat de accountant een goedkeurende verklaring afgeeft indien geconstateerde fouten minder zijn dan 1% (€ 2,6 miljoen) en onzekerheden minder dan 3% (€ 7,8 miljoen) van de totale werkelijke lasten in de jaarrekening.

Getrouwheid

Evenals in voorgaande jaren is een controle op getrouwheid van de jaarrekening van de provincie Drenthe uitgevoerd. De door ons geconstateerde verschillen (alle in verband met ILG) zijn allemaal aangepast in de jaarrekening. Derhalve zijn geen tekortkomingen te melden ten aanzien van getrouwheid. Wel is sprake van belangrijke risico's bij de Europese programma's (zie ook hoofdstuk 4). Het is onzeker welke financiële consequenties hieruit voortvloeien. Een toereikende toelichting hierop is door GS in de jaarverslaggeving opgenomen. In het kader van onze oordeelvorming hebben wij deze onzekerheid als P.M. aangemerkt (bij getrouwheid en rechtmatigheid).

Rechtmatigheid

Ten aanzien van het ILG hebben wij inmiddels de accountantsverklaringen inzake DLG en DR van de Departementale AccountantsDienst (DAD) van het Ministerie van LNV ontvangen. Een accountantsverslag ontbreekt nog. Een review op de werkzaamheden van de DAD heeft plaatsgevonden.

In 2007 zijn de rechtmatigheidsonderzoeken uitgevoerd door de eigen organisatie. Conform voorgaande jaren is vooral de waarborging van de naleving van provinciale aanbestedingsrichtlijnen een aandachtspunt. Dit leidt echter niet tot onrechtmatigheden in het kader van de jaarrekeningcontrole. Dit kan echter wel veranderen met de nieuwe Aanbestedingswet waardoor ook eisen worden gesteld aan aanbestedingen onder de Europese aanbestedingsgrens. Het niet voldoen aan deze eisen leidt wél tot onrechtmatigheden in het kader van de jaarrekeningcontrole. Het hiervoor gemelde risico inzake de Europese programma's kent ook aandachtspunten op het gebied van rechtmatigheid. Zie ook de hieronder opgenomen toelichting alsmede de toelichting in hoofdstuk 4. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij de volgende tekortkomingen (fouten en onzekerheden) geconstateerd:

Tekortkomingen/fouten	
geen	
Onzekerheden	
Onzekerheid inzake rechtmatigheid van Europese programma's	P.M.

Ten aanzien van de Europese programma's is sprake van onzekerheden. In 2007 is door de accountantsdienst van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) een landelijk onderzoek uitgevoerd, waarbij ongeveer 170 dossiers zijn onderzocht. Ook projecten van provincie Drenthe zijn onderzocht en hierbij is over de uitkomsten gerapporteerd. Op basis van de concept-rapportages bestaat een behoorlijk financieel risico voor SNN.

Inmiddels is door SNN (voor Drenthe) bezwaar gemaakt tegen de gehanteerde werkwijze van EZ alsmede tegen de uitkomsten van de onderzoeken. Bij de eerste bevindingen van EZ was geen hoor en wederhoor toegepast. Dit proces loopt inmiddels. Door de provincies is in het kader van wederhoor per project een inhoudelijke toelichting gegeven op de initieel door EZ gerapporteerde tekortkomingen. Naar mening van Drenthe is geen sprake van grote tekortkomingen. Dit sluit aan op de informatie die provincie Drenthe en wij hebben over de standpunten van de andere provincies. Momenteel vindt zeer veel overleg plaats over de projectcontroles en de uitkomsten. Definitieve rapportages per project (inclusief financiële consequenties) zijn nog niet beschikbaar. De planning voor de afronding is door EZ bijgesteld. Op dit moment bestaat een onzekerheid over de uitkomsten (landelijk/provincie Drenthe) en de (financiële) consequenties van het nu nog lopende onderzoek. Dit vertaalt zich ook in een onzekerheid ten aanzien van de getrouwheid en - daarvan afgeleid - de rechtmatigheid van de Europese programma's. Deze onzekerheid is door GS adequaat toegelicht in het jaarverslag (toelichting op de reserves, programma-analyse en risicoparagraaf). Derhalve hebben wij dit in het kader van de jaarrekeningcontrole 2007 als P.M.-onzekerheid aangemerkt.

De onzekerheden blijven zowel bij getrouwheid als rechtmatigheid ruim onder de maximale grens van 3%, ofwel circa € 7,8 mln. Om deze reden heeft dit geen consequenties voor de oordeelparagraaf van onze accountantsverklaring en hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het aspect rechtmatigheid. Voor een nadere toelichting op de geconstateerde fouten en onzekerheden verwijzen wij u naar hoofdstuk 4.

Beperkte tekortkomingen inzake SiSa

Wij hebben de bijlage bij de jaarrekening 2007 betreffende de SiSa-regelgeving gecontroleerd. 2006 was het eerste jaar waarin middels de SiSa-bijlage in de jaarrekening verantwoording werd afgelegd over specifieke uitkeringen van het Rijk (voor Drenthe 5 regelingen). In 2007 is het aantal regelingen gegroeid naar 15 regelingen. In Bijlage B is een nadere toelichting op SiSa opgenomen.

Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

Sinds 1 januari 2007 zijn de nieuwe 'Nadere voorschriften inzake onafhankelijkheid van de accountant' van kracht. De regels zijn herschreven om te voldoen aan de eisen van de Wta en het Bta (Besluit toezicht accountantsorganisaties). Met de wijzigingen zijn de Nederlandse onafhankelijkheidsregels verder in lijn gebracht met de internationale (IFAC) onafhankelijkheidsregels. Deze veranderingen hebben echter geen significante invloed op de werkzaamheden die wij als accountants wel of niet mogen verrichten voor In 2007 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in de Nederlandse onafhankelijkheidsregels. Wij waarborgen altijd actief onze onafhankelijkheid. Elke eventuele aanvraag tot extra controlewerkzaamheden wordt door ons getoetst aan de hand van de geldende onafhankelijkheidsregels en de met u gemaakte afspraken over onafhankelijkheid zoals opgenomen in onze overeenkomst met u. Wij hebben gedurende het jaar geen onafhankelijkheidsissues geconstateerd. Naast de controle van de jaarrekening 2007 en de controle van diverse incidentele en structurele subsidieverantwoordingen (Interreg, BDU, Leader+), hebben wij als accountant in het boekjaar 2007 geen andere werkzaamheden verricht die onze onafhankelijke positie als accountant van de provincie Drenthe kunnen beïnvloeden. Ditzelfde geldt voor onze adviseurs.

Wij hebben geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en onjuistheden berust bij zowel uw college van Provinciale Staten als het college van Gedeputeerde Staten. Het is de verantwoordelijkheid van de accountant om het risico te beoordelen dat de jaarrekening als gevolg van fraude, onjuistheden of verduistering van activa afwijkingen van materieel belang zou kunnen bevatten. Met ingang van 1 oktober 2006 is de WTA, de Wet Toezicht Accountantsorganisaties, op ons van toepassing. Indien wij bij een wettelijke controle gegevens of informatie verkrijgen die een redelijk vermoeden rechtvaardigen dat sprake is van fraude van materieel belang ten aanzien van de financiële verantwoording zijn wij, onder bepaalde omstandigheden, op grond van de WTA gehouden hiervan melding te doen bij de KLPD.

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2007 zijn ons geen aanwijzingen van fraude gebleken.

Er is voldaan aan de Wet Openbaarmaking uit Publieke Middelen gefinancierde Topinkomens (WOPT)

Op grond van de WOPT moeten beloningen, waaronder voorzieningen ten behoeve van toekomstige beloningen, zoals pensioen en ontslaguitkeringen in de jaarrekening worden vermeld als deze de gemiddelde ministersbeloning (voor 2007 vastgesteld op € 169.000) te boven gaan. Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat de WOPT wordt nageleefd door provincie Drenthe. In de jaarrekening 2007 een melding opgenomen.

Uit onze controle zijn geen ongebruikelijke transacties gebleken

Vanaf 1 juni 2003 is de Wet melding ongebruikelijke transacties ('Wet MOT') van toepassing op accountants. Indien er gedurende onze werkzaamheden aanwijzingen zijn van ongebruikelijke transacties (zoals bedoeld in de Wet MOT) zijn wij wettelijk verplicht deze te melden bij het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties, zonder u hiervan in kennis te stellen (omdat dit bij wet is verboden). Ongebruikelijke transacties worden gedefinieerd als transacties die mogelijk te maken hebben met het witwassen van geld. De accountant is niet verplicht om dergelijke transacties te zoeken, maar als hij hiervan aanwijzingen krijgt gedurende de controle (bijvoorbeeld in geval van transacties die niet in overeenstemming lijken te zijn met de kernactiviteiten) dient hij actie te ondernemen.

3. De interne beheersing is in ontwikkeling

Ons algemene beeld van de interne beheersing is voldoende om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen

Binnen het kader van uw controleopdracht fungeren wij voor het college en het management als klankbord voor onder meer het verbeteren van de interne beheersing. Over het algemeen kan de interne beheersing van provincie Drenthe als **goed** worden gekwalificeerd om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen. Wij hebben wel een aantal aandachtsgebieden geselecteerd waarop de interne beheersing verder ontwikkeld zou kunnen worden.

Zijn er verbeteringen doorgevoerd?

Zoals bekend zijn onze controlewerkzaamheden niet in de eerste plaats gericht op het constateren van onvolkomenheden in de interne beheersingsystemen. Derhalve mag niet worden verwacht dat onze werkzaamheden alle onvolkomenheden in die systemen aan het licht zullen brengen die bij een uitgebreider en gericht onderzoek naar voren zouden kunnen komen. Wij hebben tijdens onze controle in 2007 geen fundamentele tekortkomingen geconstateerd die een belangrijk effect hebben op de jaarrekening 2007. Wel blijft beheersing en sturing op de uitgaven en ontvangsten rondom ILG een belangrijk aandachtspunt, naar verwachting zal dit in 2008 verder worden ingebed.

Daarnaast is de provincie Drenthe ook actief bezig om het planning & control instrumentarium verder te verbeteren. De programmabegroting 2007 en 2008 en daarom ook de jaarrekening 2007 is in overeenstemming gebracht met het Collegeprogramma 2007-2010 (van 30 naar 6 programma's) zodat de programmabegroting beter aansluit met de hoofdpijlers van het Collegeprogramma. Daarnaast zijn de prioriteiten aangescherpt en in omvang verminderd. Hierdoor is meer samenhang en sturing mogelijk tussen middelen en prestaties (prioriteiten, resultaten en activiteiten). Dit biedt handvatten voor directie en management om meer strategisch de provincie Drenthe te kunnen aansturen. De toelichting op de realisatie van doelstellingen in de jaarrekening 2007 is hierdoor ook verbeterd ten opzichte van 2006.

Aan de 'voorkant' (begroten) zijn in 2007 grote stappen voorwaarts gezet. Van belang is nu om dit aan de 'achterkant' (verantwoorden en inrichting administraties (informatievoorziening) en rapportages/plannen) door te zetten. Inmiddels zijn interne (bedrijf)rapportages gesaneerd en zijn de bestuursrapportages doorontwikkeld. Ook zijn de decentrale bedrijfsvoeringmedewerkers sinds medio 2007 centraal bij MO geplaatst. Dit verbetert de centrale coördinatie en stroomlijnen van processen op het gebied van P&C. Wij adviseren u de onderstaande aspecten in 2008 op te pakken. Hier ligt ook een belangrijke rol voor het nieuwe hoofd MO (per 1/1/08) en de concerncontroller/concernstaf.

Daarnaast hebben wij conform het verzoek van de Begeleidingscommissie Accountant (BCA) in onze managementletter een nadere toelichting gegeven op:

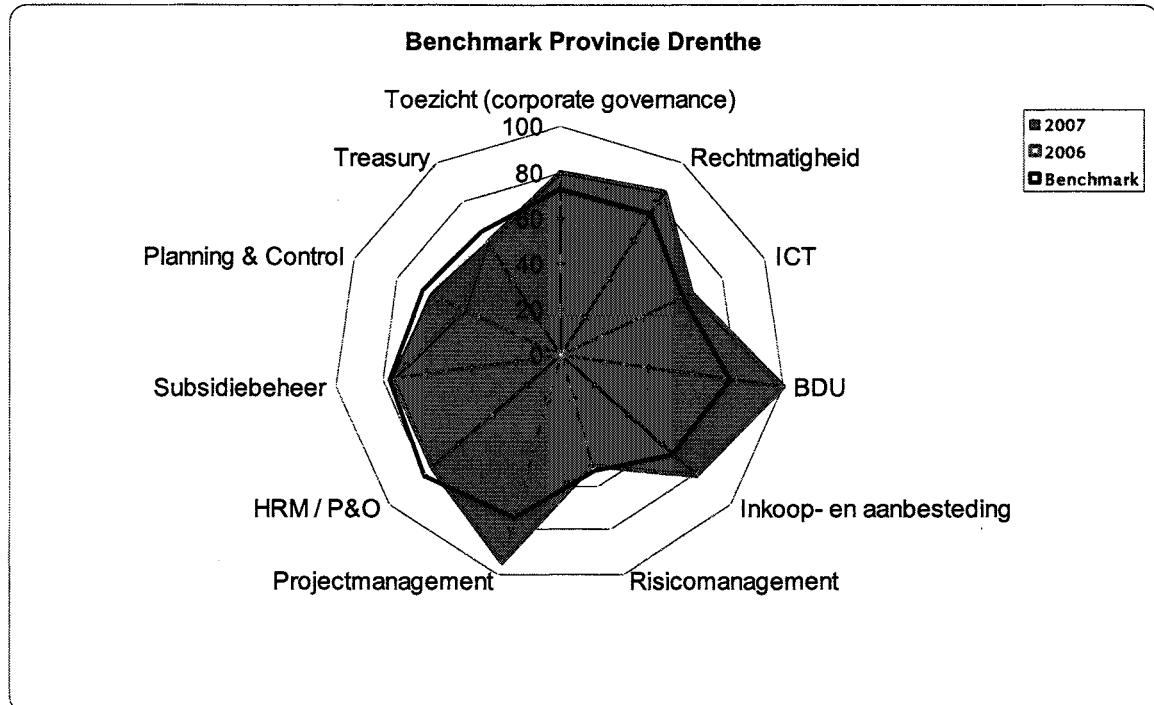
- onze controleaanpak voor de komende 3 jaar;
- de omvang en impact inclusief getroffen interne maatregelen van Single Information, Single Audit.

Conform afspraak met directie en GS hebben wij alle relevante gedetailleerde controlebevindingen in onze managementletter gerapporteerd. Onze belangrijkste aanbevelingen (met prioriteit urgent/hoog op basis van onze interim-controle) zijn hierna op hoofdlijnen weergegeven, waarbij ook de status per heden is weergegeven. Geconcludeerd kan worden dat bevindingen actief zijn opgepakt.

Aanbeveling	Prioriteit	Status maart 2008
Specifieke aandachtspunten naar aanleiding van interne en externe ontwikkelingen		
Single Information, Single Audit 2007	Hoog	Bij de uitvoering van het interne controleplan 2007 zijn de hiermee samenhangende specifieke uitkeringen gedurende 2007 al gecontroleerd.
Rechtmatigheid en aanpassing interne beheersorganisatie	Middel	In 2007 heeft de provincie Drenthe conform ons advies zich minder gericht op de significante processen maar op alle 20 processen. Doelstelling is om partieel te controleren, waarbij in een periode van 3 jaar (2007-2009) alle processen minstens één keer diepgaand worden gecontroleerd. Aandachtspunten blijven verbreding van de scope van de audits (doelmatigheid, brede blik van interne beheersing) en afstemming tussen MO en concernstaf.
Doorontwikkeling planning & control	Middel	Belangrijke stappen zijn genomen; door PwC genoemde aandachtspunten zullen in 2008 worden opgepakt.
Betrouwbaarheid van geautomatiseerde gegevensverwerking	Middel	Aandachtspunten zoals het actualiseren van informatiebeveiligingsbeleid, opstellen van continuïteitsplan en verbeteren van de procedure omtrent in/uit dienst in relatie tot toegang van geautomatiseerde systemen zullen worden opgepakt.
Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)	Hoog	Het jaar 2007 stond in het teken van de soms problematische opstart van ILG door late informatieverstrekking door de vele actoren. In 2008 zal interne controle aandacht besteden aan ILG.
Rechtmatigheid Europese programma's, voortgang nationaal actieplan	Hoog	In 2007 zijn beheersacties ondernomen. Zie ook hoofdstuk 4 rechtmatigheid Europese programma's
Aandachtspunten Subsidiebeheer	Middel	Uniformering van werkproces en betere registraties ondersteund door een goed subsidie volgsysteem zijn belangrijke aandachtspunten voor komende jaren. Met de provinciebrede ontwikkeling van het digitaliseren van werkprocessen zal hier rekening mee worden gehouden
Risicomanagement verder doorontwikkelen	Laag	Expliciet risicomanagement staat nog in de kinderschoenen bij de provincie Drenthe. Dit is nog sterk gericht op de traditionele aspecten ten behoeve van de begroting en jaarrekening.
Aandachtspunten inzake de processen van de provincie Drenthe		
BBV/balansmutaties	Hoog	Vooruitlopend op de inwerkingtreding van een aantal wijzigingen en verduidelijkingen in de verslaggevingvoorschriften van provincies (BBV) is de jaarrekening 2007 hierop aangepast. Daarnaast hebben wij geadviseerd om de aanbevelingen van het statenonderzoek naar reserves en voorzieningen weer op te pakken.
Bodemsanering	Middel	Uit de door PwC uitgevoerde controles over 2006 en 2007 blijken geen bijzonderheden. De complexe en langdurige projecten worden ten behoeve van de jaarrekeningcontrole voldoende beheerst.
Plattelandsprojecten	Middel	Geen aanbevelingen.
Inkopen	Middel	Inkoopfunctie is in 2007 verder doorontwikkeld. Controle op de naleving van inkoop- en aanbestedingsbeleid dienen periodiek en vroegtijdig te worden uitgevoerd. Naleving van de eigen provinciale aanbestedingsvoorwaarden blijft een belangrijk aandachtspunt voor 2008 en verder. Dit ook mede gezien de (te verwachten) nieuwe aanbestedingswet.
Beheer en onderhoud	Middel	Enkele tekortkomingen geconstateerd rondom het niet naleven van eigen provinciale aanbestedingsvoorwaarden (< € 100.000).
Jeugdhulpverlening	Middel	Voor een nadere toelichting zie hoofdstuk 4 rechtmatigheid.
Financiering	Middel	Activiteiten op dit gebied kunnen verder geprofessionaliseerd worden; door formatieve uitbreiding zal dit in 2008 worden opgepakt.
Personeel	Middel	Verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden in 2007 verduidelijkt en verbeterd. Voor 2008 hebben wij geadviseerd om de informatievoorziening op dit punt te verbeteren.
Cultuur en Welzijn	Middel	Tijdigheid van aanvragen door subsidiënten en afwikkeling van aanvragen door de provincie Drenthe kan verbeterd worden.
Ruimtelijke ordening (ISV)	Middel	Afwikkeling vorige ISV (I) periode oppakken en de beheersing van de nieuwe ISV (II) periode verbeteren.

Verbeteringen ook zichtbaar in de benchmark interne beheersing

Vorig jaar hebben wij onze benchmark interne beheersing in ons accountantsverslag opgenomen. In 2007 hebben wij nagegaan in hoeverre mogelijke verbeterpunten zijn opgepakt. Vooral op het gebied van Planning en Control zijn verbeteringen gerealiseerd. Inzake de overige aspecten scoorde de provincie Drenthe in 2006 reeds zeer goed, ook ten opzichte van de benchmark.

Legenda: rode vlak is de score 2007, groene lijn de score 2006 en de zwarte lijn de benchmark

Doelmatigheid: verantwoordelijkheid van GS en Rekenkamer

In de Provinciewet wordt het monitoren en beoordelen van het doelmatigheidsbeleid expliciet als provinciale taak benoemd (voor het college van GS en de Noordelijke Rekenkamer. De accountant richt zich primair op 'getrouw beeld' en 'rechtmatigheid' van de jaarrekening.

Doelmatigheidsonderzoeken college

Op basis van de verordening ex artikel 217 a van de Provinciewet dient het college van GS invulling te geven aan doelmatigheidsonderzoeken. In 2007 zijn door het college onderzoeken uitgevoerd naar de doelmatigheid van de toepassing van de GDU (Gebundelde Doeluitkeringen), kwaliteit rechtsbescherming, managementcontract WK en BIBOP. Naast het doelmatigheidsonderzoek zijn intern ook activiteiten ontplooid om de doelmatigheid te bevorderen. Een voorbeeld hiervan is onder andere dat in 2007 is gewerkt met de nieuwe vereenvoudigde provinciale subsidieverordening. Wij hebben het college geadviseerd om in de paragraaf bedrijfsvoering de uitkomsten van de doelmatigheidsonderzoeken en voortgang van de implementatie van de aanbevelingen op te nemen.

Noordelijke Rekenkamer

In 2007 en begin 2008 zijn onderzoeksrapporten van de Noordelijke Rekenkamer gepresenteerd. Het betreft hier de volgende onderwerpen:

- Toerisme en recreatie in de noordelijke provincies;
- Mobiliteitsbeleid Drenthe;
- Noordelijke cultuursubsidies.

Naar aanleiding van deze onderzoeken zijn, voor zover ons bekend, geen significante tekortkomingen geconstateerd die consequenties hebben op de jaarverslaggeving en/of onze controle van de jaarrekening 2007.

Risico's en (weerstands)vermogen beter met elkaar in verband gebracht

In de paragraaf weerstandsvermogen is een uitgebreide toelichting opgenomen op risico's en aanwezige weerstandscapaciteit (financiële buffer) van de provincie Drenthe. Ook in de voorjaarsnota 2008 is een uitgebreide toelichting opgenomen rondom de wijzigingen in de presentatie van reserves in verband met het nieuwe Collegeprogramma. Op hoofdlijnen betekend dit:

- verbeteren onderscheid tussen vrij aanwendbare reserves ('buffers') en reserves ter financiering van projecten;
- vormen van een risicoreserve zodat in één oogopslag de incidentele weerstandscapaciteit duidelijk is (samen met de saldireserve).

Daarnaast is in de paragraaf weerstandsvermogen een vertaling van de aanwezige risico's naar financiële omvang/effect opgenomen. Hieruit blijkt dat het financiële effect van de in de paragraaf weerstandsvermogen opgenomen risico's geschat worden op € 23 - € 32 mln. Door GS wordt aangegeven dat het huidige weerstandsvermogen ruim voldoende is.

Wij hebben geen bijzonderheden ten aanzien van de geautomatiseerde systemen

Ingevolge artikel 2:393 lid 4 BW dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen bevindingen opgeleverd die in dit kader op deze plaats dienen te worden gerapporteerd, met uitzondering van het (conform voorgaande jaren) ontbreken van een actueel informatiebeveiligingsbeleid. Verder zijn een aantal kleinere aandachtspunten geconstateerd op het gebied van algemene beheersmaatregelen rondom geautomatiseerde systemen. Voor de reikwijdte van onze werkzaamheden verwijzen wij naar Bijlage A.

4. Rechtmatigheid

In 2007 zijn verdere verbeteringen doorgevoerd ten aanzien van rechtmatigheid

Interne controles worden adequaat uitgevoerd

In 2006 is op basis van de notitie 'rechtmatigheid 2006' gestart met de controle van 9 significante processen (financiering, BBV, inkopen, personele lasten, beheer en onderhoud, bodemsanering, plattelandsbeleid, subsidieverlening CW en jeugdhulpverlening). Hieruit bleken bij afronding van de jaarrekeningcontrole 2006 geen materiële tekortkomingen of onzekerheden. Daarom is een goedkeurende verklaring inzake rechtmatigheid over het jaar 2006 afgegeven.

Voor 2007 heeft de provincie Drenthe conform ons advies zich minder gericht op de significante processen maar op alle 20 intern geïdentificeerde processen. Doelstelling is om partieel te controleren, waarbij in een periode van 3 jaar (2007-2009) alle processen één keer diepgaand worden gecontroleerd. Dit is in 2007 uitgewerkt in het controleplan 2007, met ons afgestemd en vervolgens uitgevoerd. Tijdens onze interim-controle 2007 hebben wij de intern uitgevoerde werkzaamheden gereviewd. De uitkomsten hiervan hebben wij in onze managementletter opgenomen. Hieruit bleken geen materiële tekortkomingen of onzekerheden.

Naar onze mening heeft provincie Drenthe in de afgelopen jaren op een gestructureerde wijze invulling gegeven aan de toetsing op rechtmatigheid. Hierbij is bewust gekozen voor het op centraal niveau in de organisatie door de interne controle medewerkers laten controleren op rechtmatigheid en op basis van de uitkomsten de bewustwording in de organisatie te vergroten. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:

- Door de centrale uitvoering van controle is het van belang om (decentrale) initiatieven te ontwikkelen (workshops/cursussen/terugkoppelingen) om rechtmatigheidsaspecten zoals kennis en bewustzijn voldoende in de organisatie in te bedden;
- In komende jaren de rechtmatigheidscontroles verbreden door niet alleen naar administratieve processen te kijken maar ook aspecten zoals doelmatigheid of aspecten van het COSO intern beheersingsmodel (toezicht, informatievoorziening, controleactiviteiten, risicobeoordeling en ontwikkelingen in de interne en externe omgeving) te beoordelen;
- Coördinatie en afstemming te laten plaatsvinden tussen de afdeling MO en concernstaf/concerncontroller voor wat betreft de rechtmatigheid- en doelmatigheid onderzoeken (217a onderzoeken).

Aanscherping transparant aanbesteden onder Europese normbedragen

Bij aanbestedingen onder de Europese normbedragen dienen aanbestedende diensten (waaronder provincies) voldoende transparantie in acht te nemen. Dit betekent dat voldoende openbaarheid moet worden gegeven aan de aanbesteding. Op dit moment bestaat nog veel onduidelijkheid over de normbedragen waarboven transparant moet worden aanbesteed. Ook de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het begrip "transparant" is nog niet duidelijk. Wel zal deze ontwikkeling mogelijk gevolgen hebben voor de rechtmatigheid van de jaarrekening van onder andere provincies. Provincie Drenthe heeft het transparante aanbesteden vertaald in het provinciaal inkoop- en aanbestedingsbeleid.

In het kader van de jaarrekeningcontrole 2007 is door de provincie Drenthe in de rechtmatigheidscontrole in beperkte mate beoordeeld in hoeverre het interne aanbestedingsbeleid is gevolgd. Hierbij zijn wel (beperkte) tekortkomingen gesignaleerd. Dit heeft geen effect op ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2007 aangezien het provinciaal aanbestedingsbeleid geen onderdeel uitmaakt van het normkader in het kader van de jaarrekeningcontrole van de provincie Drenthe (conform andere provincies in Nederland). Overigens is het interne aanbestedingsbeleid qua aanbestedingsgrenzen strenger dan de concept aanbestedingswet.

Naleving van het eigen aanbestedingsbeleid is een belangrijk aandachtspunt voor de invulling van de rechtmatigheidscontrole 2008 en 2009 (afhankelijk van de invoering van de nieuwe aanbestedingswet). Op dat moment bestaan er namelijk wettelijke eisen op het gebied van aanbesteden onder de Europese aanbestedingsgrenzen die opgenomen moeten worden in het normenkader en daarom ook onder de rechtmatigheidscontrole vallen inclusief een oordeel van de accountant over de rechtmatige naleving hiervan.

Europese aanbestedingen

Bij de provincie Drenthe is veel aandacht voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen (EAR). Interne kaderstelling, richtlijnen en procedures zijn beschreven en te vinden op het intranet. Medewerkers zijn geschoold in de basisbeginselen en daarnaast moeten alle inkopen > € 25.000 langs het Kennis en Adviesteam Inkoop. Als afsluitende controle is eind 2007/begin 2008 wederom een uitvoerige scan uitgevoerd op de naleving van Europese Aanbestedingsrichtlijnen. Hierbij zijn geen materiële tekortkomingen of onzekerheden geconstateerd (conform 2006).

Europese programma's

In de zomer van 2006 heeft de lidstaat Nederland een Gele kaart van de Europese Commissie (EC) gekregen, omdat de EC belangrijke tekortkomingen heeft geconstateerd bij controles van de EFRO-structuurfondsenprogramma's in Nederland.

Het Ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft hiertoe een Nationaal Actieplan (NAP) ontwikkeld, dat enerzijds inhoud een verbeteractie ten aanzien van de beheers- en controlestructuur in Nederland en anderzijds een steekproefsgewijze hercontrole van EFRO-projecten in Nederland (circa 170 projecten).

Vanuit de provincie Drenthe wordt, zoals afgesproken, door SNN inhoud gegeven aan het NAP. De conceptuitkomsten zijn eind 2007 aangeleverd richting de provincies. Hierbij zou landelijk sprake zijn van zeer grote tekortkomingen bij alle regio's/provincies (dus ook bij SNN/Drenthe). De regio's/provincies waren op de nodige onderdelen zeer ontevreden over de opzet, uitvoering en communicatie over het EZ-onderzoek, vooral op het gebied van het achterwege blijven van hoor en wederhoor. Na de eerste onderzoeksfase werden de regio's/provincies in staat gesteld om per project een weerwoord op te stellen. Door SNN zijn eind 2007 per onderzocht project inhoudelijke rapportages opgesteld en ingediend bij EZ. Uit deze rapportages komt naar voren dat SNN van mening is dat géén sprake is van grote tekortkomingen. Dit standpunt wijkt sterk af van het initiële standpunt van EZ. Dit is overigens conform het landelijk beeld.

Inmiddels is de fase van hoor en wederhoor intensief gaande. Op onderdelen is sprake van positieve ontwikkelingen aangezien EZ heeft aangegeven op onderdelen de zienswijze van SNN (idem bij andere provincies) over te nemen. Er zijn echter nog steeds geen definitieve onderzoeksrapporten per project, laat staan een landelijk onderzoeksrapport van EZ met conclusies. Op dit moment bestaat nog veel onzekerheid over de landelijke uitkomsten en de concrete (financiële) gevolgen voor provincie Drenthe. Naar verwachting neemt het nog enige tijd in beslag voordat daadwerkelijk bekend zal worden welke conclusies EZ trekt op basis van het onderzoek.

De stand van zaken op het moment van het opstellen van dit accountantsverslag (eind maart 2008) is, dat de aanvankelijk op basis van extrapolatie berekende kortingspercentages van het aantal vermeende onrechtmatige verstrekkingen voorlopig is terug gebracht tot circa 3 à 5%. Het onderzoek is echter nog niet afgerond.

Op basis van overleg met SNN en provincie Drenthe in de afgelopen maanden en inzicht in landelijke ontwikkelingen is geconstateerd dat op geen enkele wijze een reële inschatting kan worden gemaakt van de uitkomsten van het EZ-onderzoek, zowel wat betreft rechtmatigheid als getrouwheid. Gezien het standpunt van provincie Drenthe (waarin wordt uitgegaan dat géén sprake is van grote tekortkomingen), de landelijke tendens waarbij regio's/provincies zich net als Drenthe op dezelfde wijze verweren en de oordeelsvorming van de externe accountant die in de afgelopen jaren verantwoordelijk was voor de controle op de Europese programma's hebben wij geen directe aanleiding om te veronderstellen dat het risico op grote tekortkomingen zeer hoog is. Uiteraard is en blijft het risico aanwezig.

Dit vormt een onzekerheid in de jaarrekening van provincie Drenthe en daarmee voor onze controle. Voor onzekerheden geldt een controletolerantie van 3% (circa € 7,6 mln.).

In het kader van de jaarrekeningcontrole is deze onzekerheid naar onze mening voldoende toegelicht in de jaarverslaggeving van provincie Drenthe. Op basis van de hiervoor vermelde argumenten en gezien de toereikendheid van het risico en de onzekerheid in de jaarverslaggeving hebben wij dit als P.M.-onzekerheid aangemerkt in onze controle. Mede gezien de genoemde controletolerantie voor onzekerheden heeft deze onzekerheid vooralsnog geen effect op ons oordeel. In de komende maanden zal alert worden gereageerd door provincie Drenthe en door ons op basis van nieuwe feiten en ontwikkelingen.

Subsidies

Ten aanzien van door provincie Drenthe verleende subsidies geldt dat uit de interne controles en onze accountantscontrole geen tekortkomingen of onzekerheden zijn gebleken op basis van de uitgangspunten van het controleprotocol en normenkader. Tijdigheid is en blijft (zoals bij vele lokale overheden) wel een belangrijk aandachtspunt (zowel voor de subsidiënt als de subsidiegever).

Rechtmatigheid ILG/PMJP

Ingaande 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (ILG) en daarmee het investeringsbudget Landelijk Gebied van toepassing; dit als onderdeel van het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP). De uitvoering van deze regeling ligt zowel bij provincie Drenthe als bij de Dienst Regelingen (DR) en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) van het Ministerie van LNV.

De rechtmatigheid van de uitgaven van DR en DLG is door de accountantsdienst van het Ministerie van LNV vastgesteld. Dit op basis van het landelijk hiertoe vastgestelde normenkader. Door de accountantsdienst is per 3 maart 2008 een accountantsverklaring afgegeven bij de verantwoording van de ILG-uitgaven van DR en DLG ten laste van het budget van provincie Drenthe. Uit deze accountantsverklaring blijkt dat de verantwoording getrouw en rechtmatig is. Als provinciaal accountant hebben wij een review uitgevoerd op de door de accountantsdienst van LNV verrichte werkzaamheden. Uit deze review is gebleken dat in het kader van de jaarrekeningcontrole van provincie Drenthe kan worden gesteund op de accountantsverklaring van het Ministerie van LNV; dit in aanvulling op de interne beheersing binnen provincie Drenthe.

Daarnaast heeft in 2007 en bij het opstellen van de jaarrekening 2007 begin 2008 nog overleg plaatsgevonden over de administratieve verwerking van uitgaven, ontvangsten, verplichtingen en balansstanden. De conceptjaarrekening is hierop nog aangepast. Geconcludeerd kan worden dat de uitgaven ILG getrouw en rechtmatig zijn verantwoord in de jaarrekening 2007. Voor de bevindingen inzake de getrouwheid van de uitgaven in het kader van ILG/PMJP verwijzen wij u naar hoofdstuk 5.

Wet op de Jeugdzorg

In het kader van de Wet op de Jeugdzorg verstrekt provincie Drenthe omvangrijke subsidies aan Bureau Jeugdzorg Drenthe (BJZ) en zorgaanbieders. Over de jaren 2005 en 2006 diende Drenthe afzonderlijk verantwoording af te leggen aan het Rijk over de getrouwheid en rechtmatigheid van de uitgaven. Voor dit verantwoordingstraject was een wettelijk voorgeschreven controleprotocol van toepassing, waarbij tevens een formeel controleprotocol diende te worden opgelegd aan Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieders. Bij de door ons verrichte accountantscontrole over het verantwoordingsjaar 2006 is gebleken dat de zorgaanbieders (incl. BJZ) de rechtmatigheid van de uitgaven in voldoende mate konden aantonen middels bijvoorbeeld accountantsverklaringen. De provincie Drenthe onderscheidt zich hiermee positief in vergelijking met andere provincies. Wel kon BJZ geen gecertificeerde informatie omtrent de aan- en afmeldingen ouderbijdragen leveren; dit is een landelijk beeld.

Het Rijk heeft de jaren 2005 en 2006 als overgangsjaren beschouwd. Daarnaast is het Rijk van mening dat de eventuele onrechtmatigheden bij de zorgaanbieders (incl. BJZ) de provincies niet te verwijten vallen, mits de provincies alles in het werk hebben gesteld om verbeteringen in het proces aan te brengen.

Derhalve zijn richting provincies geen financiële consequenties opgelegd voor het niet voldoen aan het wettelijke controleprotocol. Provincie Drenthe heeft daarnaast begin 2007 een verbeterplan ingediend bij het Rijk.

Met ingang van het verantwoordingsjaar 2007 leggen de provincies verantwoording af middels de SiSa-bijlage bij de jaarrekening. In dit kader is het wettelijke controleprotocol komen te vervallen. Eind 2007 is gestart met het op provinciaal niveau opstellen van een vernieuwd (en op aspecten versimpeld) controleprotocol. Wij zijn hier als accountant nauwgezet bij betrokken. Dit controleprotocol zal echter pas in 2008 gereedkomen, terwijl de zorgaanbieders (incl. BJZ) wel al begin 2008 over het boekjaar 2007 verantwoording dienen af te leggen. Landelijk is derhalve afgesproken dat het oude controleprotocol voor het boekjaar 2007 nog gehanteerd zal worden.

Naar verwachting zal over het boekjaar 2007 door veel accountants van zorgaanbieders (incl. BJZ) nog geen verklaring over de rechtmatigheid van de uitgaven en de aan- en afmeldingen ouderbijdragen (LBIO) kunnen worden afgegeven. Dit ondanks de inwerkingtreding van de maatregelen van het afgesproken verbeterplan. Het is op dit moment onduidelijk in hoeverre het Rijk ook het boekjaar 2007 als overgangsjaar zal beschouwen en derhalve wederom geen financiële consequenties zal opleggen voor eventuele onrechtmatigheden. Aangezien provincie Drenthe alle maatregelen heeft genomen om de problemen inzake rechtmatigheid bij zorgaanbieders (incl. BJZ) op te lossen, gaan wij uit van het handelen van de provincie als rechtmatig. In het kader van de jaarrekeningcontrole 2007 beschouwen wij dit derhalve niet als een aandachtspunt dat invloed heeft op onze oordeelvorming. Uiteraard is het wel van belang dat provincie Drenthe alles in het werk blijft stellen om in overleg met BJZ, zorgaanbieders en het Ministerie te zorgen voor een goed werkend systeem waarbij getrouwheid en rechtmatigheid op basis van geaccepteerde normen en uitgangspunten aantoonbaar worden gewaarborgd en waarover adequaat verantwoording wordt afgelegd. Niet alleen vanuit de rol als Middenbestuur (en daarmee de verantwoordelijkheid voor rijksmiddelen), maar ook vanwege de eigen provinciale middelen die jaarlijks aan Jeugdzorg worden besteed.

Fiscale wet- en regelgeving

Gedurende 2006 heeft de Belastingdienst onderzoeken uitgevoerd bij de provincie Drenthe inzake de loonbelasting en de btw (btw-Compensatiefonds). De definitieve uitkomsten zijn in 2007 bekend geworden. Hieruit blijkt dat, rekening houdend met de vooraf al opgenomen naheffing, sprake is van geringe tekortkomingen.

Overige rechtmatigheidsaspecten

Op andere onderdelen die van belang zijn in het kader van de waarborging van rechtmatigheid door provincie Drenthe hebben wij geen belangrijke tekortkomingen op het gebied van financiële beheersmaatregelen geconstateerd. Dit geldt ook ten aanzien van de begrotingsrechtmatigheid (programma's en de personele kosten op totaalniveau), de specifieke verantwoordingen waarbij wij een afzonderlijke accountantsverklaring afgeven en Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O).

Begrotingscriterium

Met betrekking tot het begrotingscriterium geldt dat provincie Drenthe in 2007 géén programmaoverschrijdingen op lastenniveau (exclusief apparaatskosten en personeelsgebonden kosten) kent. Er is geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid op dit punt.

Misbruik en Oneigenlijk gebruik

Ten aanzien van M&O geldt dat provincie Drenthe niet expliciet een integraal M&O-beleid heeft. Het college heeft aangegeven dat op alle relevante beleidsmatige onderdelen de benodigde M&O-aspecten zijn opgenomen in beleid en beheer. Dit is conform voorgaande jaren. Op basis van de door ons uitgevoerde controle (inclusief de controle van de specifieke verantwoordingen) zijn ons geen belangrijke tekortkomingen op het gebied van financiële beheershandelingen of niet-financiële beheershandelingen met mogelijke financiële consequenties gebleken.

Ten aanzien van de overige, niet specifiek onderzochte verordeningen/voorwaarden geldt dat sprake is van een risico op tekortkomingen en onzekerheid dat niet te kwantificeren is. Op basis van de kwaliteit van de interne beheersing binnen provincie Drenthe en de door ons uitgevoerde controle zijn wij echter van mening dat het risico op materiële onzekerheden en tekortkomingen niet dusdanig is dat het totaal van de tekortkomingen en onzekerheden hoger is dan de controletoleranties die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Om deze reden heeft dit geen consequenties voor ons oordeel op het gebied van rechtmatigheid in onze accountantsverklaring.

Een goedkeurende accountantsverklaring in 2007

Het totaal van de geconstateerde fouten en onzekerheden in de rechtmatigheidcontrole is lager dan de controletolerantie van 1% die van kracht is voor fouten en 3% voor onzekerheden voor de jaarrekening 2007. Derhalve is op het aspect rechtmatigheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

5. Verslaggevingsbevindingen

Het BBV is in 2007 aangepast, de waarderingsgrondslagen zijn hierop aangepast

Naar aanleiding van een wijziging en verduidelijkingen op de verslaggevingsvoorschriften voor provincies en gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) zijn (uitsluitend) in de beginbalans van de provincie Drenthe een tweetal wijzigingen doorgevoerd. Ontvangen middelen van derden worden nu verantwoord onder de overige schulden in plaats van de voorzieningen. Daarnaast is de voorziening achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 verschoven naar de reserves.

Wij kunnen ons vinden in de door GS gemaakte schattingen

Enkele onderdelen van de rekening worden in belangrijke mate beïnvloed door schattingen van het management van de provincie. Wij hebben deze managementschattingen geëvalueerd in het kader van de accountantscontrole. Hierbij hebben wij geen belangrijke aandachtspunten geconstateerd. Het betreft in het bijzonder:

- Afschrijvingspercentages voor materiële vaste activa;
- Mogelijke afwaardering van materiële vaste activa;
- De bepaling van de eventueel benodigde voorziening voor oninbare activa, zoals debiteuren en verstrekte geldleningen;
- De bepaling en onderbouwingen van de verplichtingen en enkele kortlopende schulden;
- De omvang en toereikendheid van de voorzieningen;
- De inschatting van niet kwantificeerbare risico's.

Het rekeningresultaat 2007 wordt sterk beïnvloed door een dividenduitkering en onderbestedingen

In de navolgende paragrafen wordt nader ingegaan op deze ontwikkelingen en de door ons ingeschatte betekenis daarvan voor de bedrijfsvoering van provincie Drenthe.

Kwaliteit van het resultaat

Het resultaat over het jaar 2007 is als volgt samen te vatten:

(x € 1 mln.)	Begroting 2007	Rekening 2007	Vershil
Resultaat voor bestemming	-3,2	-31,0	27,8
Onttrekking aan reserves	3,2	3,2	0
Positief resultaat na storting/onttrekking aan reserves	0	27,8	27,8

In de jaarrekening 2007 wordt op hoofdlijnen een toelichting gegeven op het rekeningresultaat 2007. Over 2007 is een positief resultaat na onttrekkingen en stortingen in reserves behaald van circa € 27,8 mln. (2006: € 17,3 mln.).

De relatieve grote afwijking wordt deels veroorzaakt doordat niet begrote dotaties of onttrekkingen aan reserves in 2007 niet verwerkt mogen worden op de regel 'onttrekkingen aan reserves'. Immers de Staten heeft deze dotatie of onttrekking niet geautoriseerd in de begroting of bestuursrapportages in 2007.

Deze mutaties dienen met ingang van 2007 via de resultaatsbestemming te worden verwerkt. Dit betreft een bedrag (onttrekkingen aan reserves) voor in totaal € 11,4 mln.

Wij hebben het college geadviseerd om in 2008 extra aandacht te geven aan het juist begroten van mutaties in de reserves inclusief autorisatie hiervan door de Staten.

Analyse afwijking begroting en jaarrekening 2007

De afwijking tussen het begrote resultaat en het werkelijke resultaat (voor bestemming) bedraagt circa € 27,8 mln. (2006: € 67,7 mln.). De grootste afwijkingen zijn als volgt:

Afwijking	mln. €
Lagere uitgaven N34	3,9 mln.
Lagere uitgaven programma 'parels van Drenthe'	0,9 mln.
Lagere uitgaven beheer en onderhoud vaarwegen	1,1 mln.
Lagere uitgaven stedelijke ontwikkeling	1,1 mln.
Hogere dividend Essent	6,8 mln.
Lagere uitgaven projecten versterking economische structuur	0,9 mln.
Lagere uitgaven plattelandsontwikkeling (pMJP)/ILG	5,4 mln.
Hogere rentebaten	1,6 mln.
Lagere uitgaven organisatieontwikkeling	2,0 mln.
Overige verschillen (per saldo een voordeel)	4,3 mln.
Totaal	27,8 mln.

Het verschil tussen de begroting en jaarrekening 2006 ad € 67,7 mln. wordt zeer sterk beïnvloed door de in 2006 ontvangen bijdrage overdracht N34 ad € 43,9 mln. Indien deze eenmalige post geëlimineerd wordt dan resteert een verschil van € 23,8 mln. De voordelen ten opzichte van de begroting 2007 zijn derhalve groter dan in 2006. Een deel van de afwijkingen wordt veroorzaakt doordat de uitgaven (en hiermee samenhangende begrote onttrekkingen aan reserves) niet zijn gerealiseerd in 2007; daarnaast was er sprake van een onverwacht extra dividend van Essent. Daarom zijn de middelen (via de resultaatbestemming) weer toegevoegd aan de reserves (zoals de reserve N34, ILG, versterking economische structuur). In de toelichting op de programmarekening in de jaarrekening 2007 worden de verschillen ten opzichte van de begroting in cijfermatig opzicht uitgebreid toelicht. In de programmaverantwoording in het jaarverslag wordt wel een inhoudelijke toelichting gegeven.

Verschillen tussen de Tweede Bestuursrapportage en de jaarrekening 2007

De Tweede Bestuursrapportage 2007 is een belangrijk instrument voor de PS om inzicht te krijgen in de realisatie van de budgetten en (beleid)doelstellingen. Daarom is de Tweede Bestuursrapportage een inschatting van het verwachte eindresultaat 2007. Dit is naar onze mening ook een belangrijk onderdeel van deze rapportage. Getracht is om een zo goed mogelijke schatting te maken van de uitkomsten om grote afwijkingen ten opzichte van de begroting en jaarrekening te voorkomen én om overheveling van bedragen zoveel mogelijk te voorkomen.

In de Tweede Bestuursrapportage werd een vrije bestedingsruimte van € 5,2 mln. verwacht. Dit is ook afgeroomd en ten gunste van de algemene reserve verwerkt. Dit betekent dat deze eindejaarsverwachting is gebaseerd op de actuele begroting (bestedingsruimte na begrotingswijzigingen). Een echte prognose op basis van een goed onderbouwde inschatting van verwachte baten en lasten van de hoofden van de afdelingen niet aanwezig. Uiteindelijk is een positief resultaat van € 27,8 mln. gerealiseerd.

De voordelen op het gebied van de overgehevelde kredieten, N34, ILG, rente en voordelen organisatieontwikkeling hadden naar onze mening al bij de Tweede Bestuursrapportage kunnen worden voorzien. Dit is voor de bestuursrapportages en jaarrekening 2008 naar onze mening een zeer belangrijk aandachtspunt. Verbetering op dit punt is conform 2006 zeer gewenst. Wij hebben het college geadviseerd dit met prioriteit op te pakken.

In onze managementletter hebben wij geadviseerd om resultaatprognoses expliciet onderdeel te laten uitmaken van de bedrijfsrapportages, deze door Management Ondersteuning of de concerncontroller te laten toetsen en onderdeel uit te laten maken van de bespreking tussen de directie en de managers. Deze gegevens kunnen vervolgens worden meegenomen in de bestuursrapportages. Naar onze mening wordt de betrouwbaarheid van de eindejaarverwachting hiermee vergroot.

Vorig jaar hebben wij eveneens geadviseerd om de opzet van de bestuursrapportages te verbeteren door beknopt per programma inzicht te geven in de belangrijkste beleidsmatige en financiële afwijkingen, de ontwikkelingen in de reserves en de verwachte prognose van het rekeningsresultaat. Deze zijn deels opgepakt, naar onze mening is de opzet van de Bestuursrapportages sterk verbeterd maar kan het inzicht in financiële afwijkingen en inschattingen nog sterk verbeterd worden.

Kwaliteit toelichtingen en analyses per programma

Zoals wij ook in hoofdstuk 3 vermeld hebben heeft de provincie Drenthe in 2007 haar planning & control instrumentarium verder ontwikkeld. De programmabegroting 2007 en 2008 en daarom ook de jaarrekening 2007 is in overeenstemming gebracht met het Collegeprogramma 2007-2010 (van 30 naar 6 programma's) zodat de programmabegroting beter aansluit met de hoofdpeilers van het Collegeprogramma. Daarnaast zijn de prioriteiten aangescherpt en in omvang verminderd. Hierdoor is meer samenhang en sturing mogelijk tussen middelen en prestaties (prioriteiten, resultaten en activiteiten). Dit biedt handvatten voor directie en management om meer strategisch de provincie Drenthe te kunnen aansturen. De toelichting op de realisatie van doelstellingen in de jaarrekening 2007 is hierdoor ook verbeterd ten opzichte van 2006. Natuurlijk is sprake van een groeimodel, de verdere doorontwikkeling en integratie van beleidsmatige, kwantitatieve en financiële toelichtingen blijft een belangrijk aandachtspunt voor de komende jaren.

Reserves en voorzieningen zijn adequaat toegelicht

Toelichting op de reserves in algemene zin

De reserves zijn in 2007 met circa € 31 mln. (2006: 52 mln.) toegenomen tot € 204,6 mln. (inclusief het rekeningresultaat 2007 ad € 27,8 mln.). Dit zijn echter geen volledig vrij besteedbare middelen. De bestemmingsreserves van € 93,8 mln. bevatten namelijk de in het verleden door PS beschikte middelen voor projecten. In deze paragraaf gaan wij hier nader op in.

Conform voorgaande jaren geldt dat de (toenemende) omvang van de reserves een belangrijk aandachtspunt is en blijft. Daarnaast blijft de aanwending van de reserves conform voorgaande jaren achter bij de begroting. Deze ontwikkeling komt overeen met het beeld van de jaarrekening 2006. Hieruit blijkt dat de onderuitputting van reserves en budgetten is toegenomen. Dit heeft de aandacht van het college, maar is een blijvend aandachtspunt.

Actualisatie reserves en voorzieningen

In 2006 zijn naar aanleiding van het rapport 'Besparen op reserves?' van de Commissie Reserves en Voorzieningen alle reserves en voorzieningen beoordeeld. Dit heeft geleid tot het geheel of gedeeltelijk opheffen/vrijvallen van een aantal reserves en voorzieningen en het verbeteren van de interne onderbouwingen van een aantal reserves en voorzieningen. In de jaarrekening 2007 is eveneens een uitgebreide toelichting per reserve opgenomen.

In 2007 hebben geen rechtstreekse vermogensmutaties plaatsgevonden

Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat geen rechtstreekse vermogensmutaties ten gunste of ten laste van de reserves hebben plaatsgevonden. Alle mutaties worden via de resultaatbestemming en daardoor ter autorisatie van de Staten aangeboden en verwerkt.

Overige aandachtspunten reserves

Reserve Algemene doeleinden

Deze reserve is sterk toegenomen tot € 42,7 mln. in verband met het effectueren van een tweetal bestuurlijke verplichtingen, te weten de bijdrage aan herstel vaarverbinding Erica-Ter Apel en verdubbeling N33 (totaal € 21,5 mln.). Dit bedrag is overgeheveld naar de betreffende reserves (conform Statenbesluit). Het saldo ad € 42,7 mln. is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie; hier staan geen bestuurlijke verplichtingen tegenover.

Saldireserve

De saldireserve wordt gevoed door de positieve rekeningresultaten en als algemeen dekkingsmiddel gebruikt. Op deze reserve zijn diverse verplichtingen uit hoofde van de overgehevelde kredieten 2006 en de voorjaarsnota 2007 plus in mindering gebracht.

Reserve uitvoering collegeprogramma 2003-2007

Afgesproken is om deze reserve te gebruiken voor de resterende uitgaven op projecten uit het vorige college programma en deze in 2008 op te heffen.

Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten

Deze reserve ad € 22,2 is in 2007 gevormd bij de voorjaarsnota 2007 PLUS en dient om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken. Wij hebben het college geadviseerd om voor deze reserve specifieke bestedingsregels te formuleren omtrent het aangaan van verplichtingen, maximale doorlooptijd/doorschuiven van projecten en een vaste einddatum met (indien van toepassing) terugstorting van middelen in de algemene reserve.

Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

Deze reserve neemt sinds enige jaren toe door het doorschuiven van onderhoudswerkzaamheden. In 2007 is de reserve afgenomen en bedraagt € 6,9 mln. door hogere kosten dan begroot. Bij de voorjaarsnota 2008 zal deze reserve worden herijkt. Actualisatie en monitoring van deze reserve blijft van groot belang.

Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe

Gedurende 2006 en 2007 was een inhaalslag begroot, daarom was op begrotingsbasis € 3,1 mln. (2006: 3,3 mln.) extra onttrokken aan de reserve. Bij het opstellen van de jaarrekening blijkt dat uiteindelijk € 0,9 mln. (2006: € 2,2 mln.) is teruggestort. Gesteld kan worden dat financieel gezien de inhaalslag 2006 en 2007 is gerealiseerd. Kritische monitoring van deze reserve blijft van groot belang. Het verdient aanbeveling dat PS over de voortgang wordt geïnformeerd door GS gedurende 2007. Door GS wordt aangegeven dat de reserve (ultimo 2007 € 1,8 mln.) geen vrije ruimte bevat.

Reserve ontgrondingenheffing

Sinds enige jaren vinden slechts zeer geringe onttrekkingen plaats, zo ook in 2006. GS heeft aangegeven de reserve (ultimo 2007 € 0,6 mln.) in verband met wettelijke voorschriften te handhaven. Wij zijn van mening dat deze reserve kan worden opgeheven. Eventuele risico's voor schades kunnen worden gedekt uit algemene reserves (zoals ook bij het opheffen van de reserve bestuursdwang is besloten).

Reserve Nationaal Milieubeleidsplan

De reserve Milieubeleidsplan omvat een veelheid van projecten en bedraagt ultimo 2006 € 0,4 mln. in 2007 heeft een actualisatie (conform onze aanbeveling) plaatsgevonden. Gezien de geringe omvang van de uitgaven verdient het naar onze mening de sterke voorkeur om deze uitgaven in de begroting te verwerken in plaats van in een reserve.

Reserve versterking economische structuur

In de jaarrekening is een goede toelichting opgenomen op de ontwikkelingen gedurende 2007 en op de toekomstige uitgaven. Wel adviseren wij dringend om een standpunt in te nemen over de middelen uit het voormalige werkgelegenheidsfonds (middelen van CWI en gemeenten ad € 0,3 mln.) zoals deze nog in de reserve zijn opgenomen.

Reserve investeringen verkeer en vervoer

Deze reserve is in 2007 toegenomen tot € 33 mln. (2005: € 25 mln.) ultimo 2007. Dit wordt veroorzaakt door het later gereedkomen van investeringsprojecten waardoor de afschrijvingslasten naar latere jaren verschuiven. In de toelichting op de reserve in de jaarrekening wordt aangegeven dat uitvoering van veel van deze grootschalige projecten staan gepland voor 2008. Kritische monitoring van deze reserve is en blijft van groot belang.

Reserve btw-Compensatiefonds

De Reserve btw-Compensatiefonds is in 2003 gevormd ter dekking van de nog niet bekende gevolgen van de invoering van het btw-Compensatiefonds (BCF). In 2007 hebben geen mutaties plaatsgevonden. In 2008 zal deze reserve worden opgeheven.

Overige aandachtspunten voorzieningen

Voorziening groot onderhoud provinciehuis

In het kader van de revitalisering van het provinciehuis is deze voorziening in 2006 nader beoordeeld. Hierbij is besloten om een deel van de kosten van de geplande revitalisering ten laste van deze voorziening te brengen. Volgens de nieuwe planning zal bij afronding van de revitalisering de voorziening volledig benut zijn. Dan zal ook de nieuwe meerjaren onderhoudsplanning worden geactualiseerd.

Voorziening kapitaalslasten kunstwerken

In januari 2007 heeft GS de ontwikkeling van de voorziening opnieuw doorgerekend. De ontwikkeling van de voorziening op basis van de huidige uitgangspunten met een jaarlijkse storting van € 1.1 mln. zonder rentetoekening, zal toereikend zijn voor de periode tot circa 2045. Het uitgangspunt hierbij is dat de provincie Drenthe nu al spaart voor uitgaven en kapitaalslasten over 40 tot 60 jaar. In ons accountantsverslag 2006 hebben wij gemeld dat naar onze mening een goede hernieuwde expliciete bestuurlijke afweging van GS en PS op dit punt wellicht noodzakelijk is.

Naar wij hebben vernomen zal in de voorjaarsnota 2008 worden voorgesteld deze voorziening op te heffen.

In enkele andere balansposten zitten bijzonderheden

Vorderingen

Uitkering provinciefonds

Conform voorgaande jaren is in de jaarrekening geen vordering betreffende de uitkering van de behoedzaamheidsreserve verantwoord. Dit is conform voorgaande jaren. Naar verwachting zal de behoedzaamheidsreserve lager uitvallen dan voorgaande jaren en per saldo een relatief geringe omvang hebben. De afwijking is lager dan onze controle- en rapporteringtolerantie en om deze reden niet opgenomen in de samenvatting van tekortkomingen in hoofdstuk 2.

Kortlopende schulden

Verplichtingen

Tijdens onze controle hebben wij specifiek aandacht besteed aan de verplichtingen. De verplichtingen bedragen per eind 2007 circa € 64,4 mln. Ten opzichte van ultimo 2006 (€ 50,8 mln.) is sprake van een stijging van circa € 13,6 mln.

Wij hebben vastgesteld dat de verplichtingen juist zijn opgenomen. Wel hebben wij GS geadviseerd om de afloop van deze verplichtingen strikt te monitoren en in principe geen verplichtingen te laten staan die ouder zijn dan 3 jaar.

Opbrengsten

Opbrengst motorrijtuigenbelasting

De opbrengst motorrijtuigenbelasting over 2007 bedraagt volgens informatie van de Belastingdienst € 41 mln. Conform voorgaande jaren wordt door het CBM geen accountantsverklaring overgelegd waaruit de volledigheid, juistheid en tijdigheid van de verantwoorde (en geïnde) opcenten per provincie blijken. In januari 2008 is bekend geworden dat over het jaar 2007 nog een correctie plaatsvindt van < € 0,1 mln. Hiermee is rekening gehouden bij het opmaken van de jaarrekening. Op basis van de landelijke systematiek bestaat mogelijk nog een onzekerheid ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de in de jaarrekening 2007 verantwoorde opbrengst motorrijtuigenbelasting. Kwantificering van deze post is voor provincie Drenthe niet mogelijk. Aangezien sprake is van een landelijke systematiek en deze onzekerheid al diverse jaren bestaat, kunnen wij instemmen met de huidige verwerkingswijze.

Bijlage A: Aard van de opdracht en accountantsverklaring

Opdracht

In overeenstemming met de door Provinciale Staten aan ons verstrekte opdracht, zoals vastgelegd in het door u opgestelde controleprotocol d.d. 14 november 2007 en het geactualiseerde normenkader d.d. 19 februari 2008, hebben wij de jaarrekening 2007 van provincie Drenthe gecontroleerd.

De jaarrekening is de verantwoordelijkheid van het college van GS. Wij hebben van het college van GS een bevestiging bij de jaarrekening ontvangen. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake deze jaarrekening te verstrekken op basis van onze accountantscontrole. Wij hebben de controleopdracht uitgevoerd in overeenstemming met in Nederland van toepassing zijnde Richtlijnen voor de Accountantscontrole.

Daarnaast zijn wij de verenigbaarheid met de jaarrekening nagegaan van de financiële en niet-financiële gegevens die bij de jaarrekening zijn gevoegd. Wij zijn daarbij in het bijzonder nagegaan of het Jaarverslag van het college verenigbaar is met de jaarrekening, zoals bedoeld in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten. Wij zijn verplicht in onze accountantsverklaring melding te maken van eventuele door ons geconstateerde tekortkomingen dienaangaande.

Als gevolg van het toepassen van deelwaarnemingen en andere beperkingen die inherent zijn aan een controle, samen met de beperkingen die inherent zijn aan elke beheersingsmaatregel, bestaat een onvermijdbaar risico dat zelfs een onjuistheid van materieel belang onontdekt blijft. Wij hebben onze controle op dusdanige wijze ingericht dat wij redelijkerwijs kunnen verwachten dat materiële onjuistheden in de jaarrekening of de financiële administratie zijn ontdekt (daarbij inbegrepen materiële onjuistheden als gevolg van fraude, fouten en niet-naleving van wettelijke of andere voorschriften). Van ons onderzoek kan en mag echter niet worden verwacht dat het alle materiële onjuistheden, fraude, fouten of niet-naleving van wettelijke of andere voorschriften die zouden kunnen bestaan, aan het licht zal hebben gebracht.

Onze bevindingen rapporteren wij primair aan de betrokkenen, aan het management en het college. In dit verslag hebben wij op bestuurlijke hoofdlijnen onze voor PS belangrijkste bevindingen samengevat.

Soort accountantsverklaring

Onder voorbehoud dat de door het college opgestelde jaarrekening 2007 ongewijzigd wordt aangenomen door Provinciale Staten, hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de jaarrekening 2007. Deze verklaring is gedateerd 8 april 2008. In deze jaarrekening worden de volgende kengetallen getoond:

- Balanstotaal € 292,5 mln.
- Eigen vermogen € 204,6 mln.
- Positief exploitatiesaldo € 27,8 mln.

De volledige tekst van onze accountantsverklaring is hierna opgenomen.

ACCOUNTANTSVERKLARING

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2007 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2007 en de programmarekening over 2007 met de toelichtingen, gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten

Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie.

Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten in het controleprotocol d.d. 14 november 2007 en het geactualiseerde normenkader d.d. 19 februari 2008 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2007 als van de activa en passiva per 31 december 2007 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder de Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Controlebevindingen

Tijdens onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten voor de accountantscontrole op de jaarrekening en de interne controle van provincie Drenthe. Hierin is opgenomen dat de accountant een goedkeurende verklaring afgeeft indien de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% en de onzekerheden minder zijn dan 3% van de totale lasten.

Impact op getrouwheidsoordeel

Wij hebben geen fouten in de getrouwheidscontrole aangetroffen. Wel is sprake van een onzekerheid als gevolg van de mogelijke (financiële) consequenties voortvloeiend uit het EZ-onderzoek naar Europese programma's. Een concrete inschatting is hiervoor net te maken door GS of door ons. Vooralsnog is geen aanleiding om te veronderstellen dat sprake zou zijn van een financiële onzekerheid groter dan 3% van het totaal van de lasten (€ 7,8 mln.).

Impact op rechtmatigheidsoordeel

Er is sprake van mogelijke financiële onzekerheden in de Europese programma's waaraan ook rechtmatigheidsaspecten verbonden kunnen zijn. Op basis van de beschikbare informatie is het niet mogelijk voor provincie Drenthe of voor ons om hiervoor een financiële inschatting te maken. Om deze reden is hiervoor een onzekerheid met een PM-post opgenomen. Vooralsnog is geen aanleiding om te veronderstellen dat per saldo sprake zou zijn van een financiële onzekerheid groter dan € 7,8 mln. (de controletolerantie van 3% van het totaal van de lasten bij onzekerheden).

Bijlage B: Single Information, Single Audit

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2007 van provincie Drenthe. Onze werkzaamheden hebben gevarieerd tussen het beoordelen van de interne beheersing en het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

1. Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling;
2. Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wel kunnen er verschillen ontstaan tussen bijlage en jaarrekening (bijvoorbeeld kasstelsel ten opzichte van baten- en lastenstelsel), omdat voor de indicatoren in de bijlage de wet- en regelgeving per specifieke uitkering leidend is. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheidcontrole uitgevoerd en indien specifiek gevraagd is, de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de provinciale jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld.

Voor de bevindingen uit ons controle gelden op grond van het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) zwaardere rapportagetoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit verslag van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden, boven een vastgestelde financiële grens, opgenomen voor zover deze niet door de provincie zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvangsbasis van de regeling. De omvangsbasis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van "bestedingen gedurende het jaar" wordt de omvangsbasis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- € 10.000 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan € 100.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 100.000 indien de omvangsbasis groter dan € 1.000.000 is.

De rapporteringtolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken rapporteren wij middels volgende voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling:

	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
11	Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005 - 2008	geen	Nvt	Nvt
12	Actieplan Cultuurbereik 2005 – 2008	geen	Nvt	Nvt
13	Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005 – 2007	geen	Nvt	Nvt
19	Uitkering marsrouteplannen	geen	Nvt	Nvt
20	Vorming basisbibliotheken	geen	Nvt	Nvt
23	Industrielawaai	geen	Nvt	Nvt
25	Bodemsanering	geen	Nvt	Nvt
26	Externe veiligheid	geen	Nvt	Nvt
33	Besluit Locatiegebonden subsidies 2005	geen	Nvt	Nvt
36	CO ₂ -reductie	geen	Nvt	Nvt
38C	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing	geen	Nvt	Nvt
43	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	geen	Nvt	Nvt
61	Doeluitkering Jeugdzorg	Onzekerheid	Nvt	Zie 1)
62	Experimenten jeugdzorg	geen	Nvt	Nvt
70	Breedtesportimpuls	geen	Nvt	Nvt

Actieplan cultuurbereik 2005 – 2008

Volledigheid afwikkeling beschikkingen 2005 en 2006 aandachtspunt.

Geldstroom Beeldende Kunst en vormgeving

Volledigheid afwikkeling beschikkingen 2005 en 2006 aandachtspunt.

Brede doeluitkering verkeer en vervoer

In het kader van de controle van deze regeling is vooral het “bestedingenbegrip” van belang. De toepassing van het bestedingbegrip is naar onze mening toereikend toegepast. Daarnaast is het concessiebeheer verbeterd. Ook zijn tot en met 2007 gecertificeerde afrekeningen van het OV-bureau ontvangen en worden op dit moment afgewikkeld. Daarnaast bestond er onduidelijkheid over de btw-berekening. Dit is intern nader uitgezocht waarna de jaarrekening en SiSa-bijlage op dit punt zijn aangepast.

Jeugdzorg

De juistheid van de in de SiSa-bijlage opgenomen aan- en afmeldingen LBIO (ouderbijdragen) is door ons niet vast te stellen, aangezien geen betrouwbare verantwoording hierover kan worden afgelegd. Hiermee wijkt Drenthe niet af van het landelijke beeld.

De opgenomen aantallen inzake de indicatoren Bureau Jeugdzorg betreffen het jaar 2007. Dit geeft naar uw en onze mening het beste en meest recente beeld en inzicht. Uit ontvangen correspondentie blijkt dat landelijk onduidelijkheid bestaat of nu 2006 of 2007 verantwoord moet worden.

Bodemsanering

Deze regeling is complex qua uitvoering, beheersing en (accountants)controle. Het betreft projecten vanaf 1997. De beheersing van de oude projecten is goed. Per jaarlaag wordt een verantwoording opgesteld en vind(onverplichte) accountantscontrole plaats. Voor zover ons bekend heeft geen overcommitting plaatsgevonden.

Bijlage C: Aandachtspunten BCA

Naar aanleiding van het overleg met de begeleidingscommissie accountant van 10 oktober 2007 zijn een tweetal speerpunten benoemd. Hieronder gaan wij hier nader op in.

SiSa 2007

Als eerste is gevraagd om nader inzicht te verschaffen in de omvang van SiSa 2007 en de interne waarborgen die hiervoor getroffen zijn. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar aanbeveling 2007-1 zoals opgenomen in hoofdstuk 2.5. In overleg met de provincie Drenthe zijn de volgende acties inmiddels ondernomen:

- verkrijgen van inzicht in de aard en omvang van de specifieke uitkeringen vallende onder SiSa;
- bespreken van deze specifieke uitkeringen met PwC en aandachtspunten afstemmen/delen;
- uitvoeren van interne controles op een aantal omvangrijke specifieke uitkeringen (externe veiligheid, jeugdzorg, ISV, beeldende kunst, cultuurbereik, BDU, bodemsanering);
- in samenwerking met PwC bepalen van de steekproef ten behoeve de eindejaarscontrole van de SiSa-bijlage 2007 tijdens de jaarrekeningcontrole 2007.

Van belang om te onderkennen is het feit dat door het uitvoeren van de interne controles op de hierboven genoemde specifieke uitkeringen al een goede indruk wordt verkregen over het functioneren van de processen en administratie organisatie en interne controle zodat wij hierop kunnen steunen voor de controle op de SiSa-bijlage. De tussentijdse interne controle dient in 2008 verder te worden doorontwikkeld en te worden uitgebreid met de nieuwe specifieke uitkeringen zoals versterking cultuureducatie in het primair onderwijs en uitkering marsroutepunten en vernieuwingsimpuls bibliotheken. Deze konden tussentijds in 2007 niet worden gecontroleerd door het zeer laat bekend worden van de definitieve opgave van specifieke uitkeringen die vallen onder SiSa 2007.

Roulerend schema van te controleren processen

Op verzoek van de BCA hebben wij hieronder schematisch het schema van de te controleren processen over de jaren 2007 tot en met 2009 opgenomen. Dit betreft de te controleren processen in het kader van de jaarrekeningcontrole. Hierbij is geen rekening gehouden met interne controles of audits naar aanleiding van verzoeken van de directie of doelmatigheidsonderzoeken ex artikel 217a PW. Uiteraard kan deze planning wijzigen naar aanleiding van nieuwe externe of interne ontwikkelingen en wet- en regelgeving.

De werkzaamheden van PwC en de eigen interne controles zijn in te delen in 2 soorten controles:

- A. beoordelen opzet van het proces (AO/IC in kaart brengen, risico analyse uitvoeren en besprekingen voeren met sleutelfunctionarissen) en bestaan van het proces en de AO/IC vaststellen door enkele deelwaarnemingen;
- B. Als A maar dan tevens de werking van het proces beoordelen middels het uitvoeren van een uitgebreide deelwaarneming of het testen van (geautomatiseerde) beheersingsmaatregelen.

Dit hebben wij hieronder samengevat:

Specifieke aandachtspunten	Toelichting	2007	2008	2009
Single Information, Single Audit 2007		B	B	B
Rechtmatigheid en aanpassing interne beheersorganisatie		B	B	B
Doorontwikkeling planning & control		A	A	A
Betrouwbaarheid van geautomatiseerde gegevensverwerking		A	A	B
Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)		B	B	B
Aandachtspunten inzake de 9 significante processen	Deze (significante) processen zijn qua € zo omvangrijk dat ieder jaar werkzaamheden verricht dienen te worden; diepgang kan variëren.			
BBV/balansmutaties		B	B	B
Bodemsanering		A	A	B
Plattelandsprojecten		A	A	B
Inkopen		A	B	A
Beheer en onderhoud		B	B	B
Jeugdhulpverlening		B	B	B
Financiering		B	A	A
Personeel		A	A	B
Cultuur en Welzijn		B	A	A
Aandachtspunten overige processen	Deze processen zijn qua omvang in €, risico's en inhoud minder risicovol. Ook kan (deels) gesteund worden op generieke processen zoals inkoop en betalingen.			
Samenwerkingsverbanden				B
Verkeer en Vervoer		B		
waterhuishouding		B		
Milieu			B	
Nazorg Stortplaatsen				B
Landelijk gebied				B
Natuur				B
Economie				B
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting		B		
Vergunningverlening en handhaving	B			